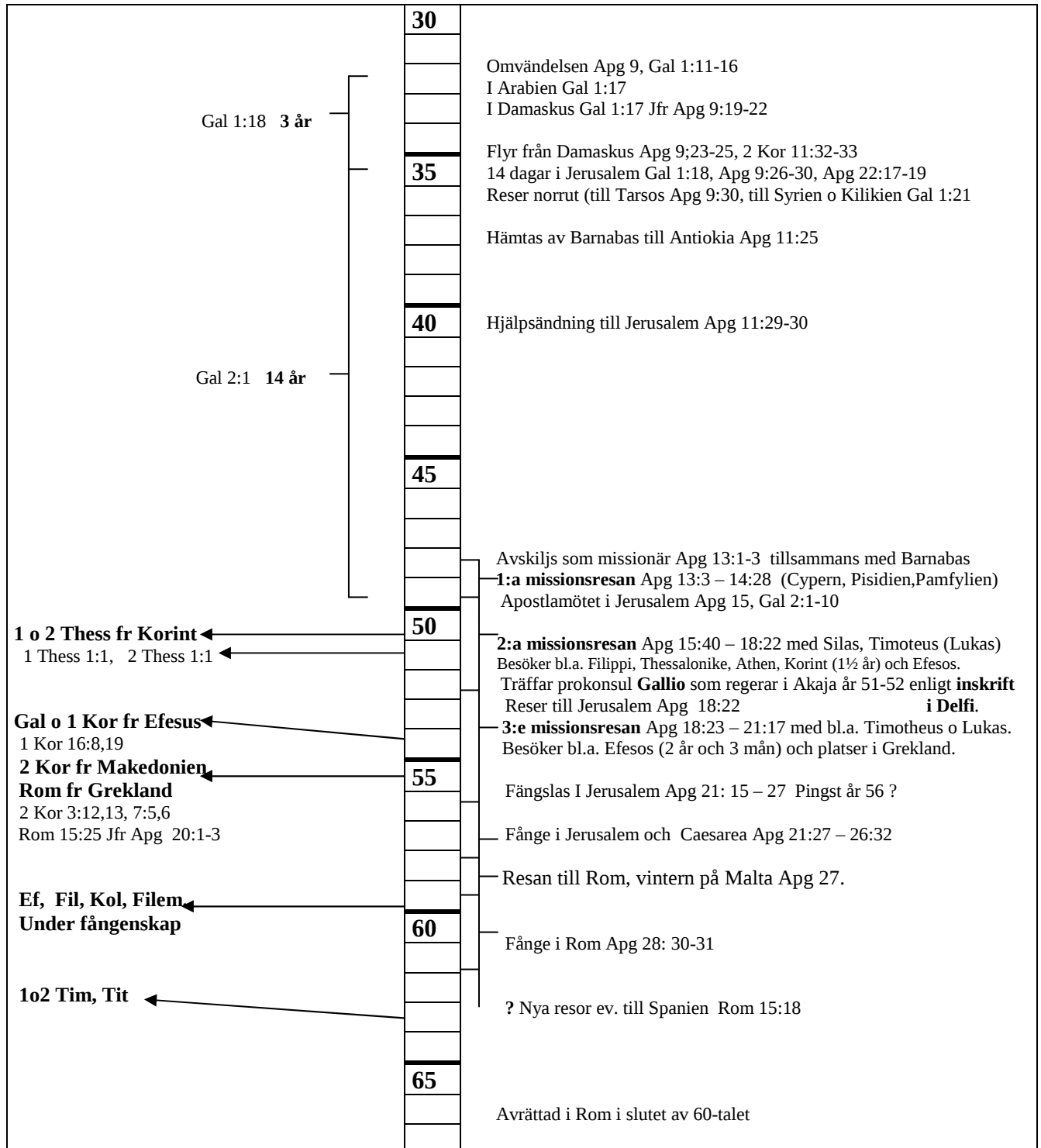

Kronologi över Paulus och hans brev

År
e.Kr.

Aposteln Paulus och hans sex tidigaste brev.

Om ingen av NT:s personer vet vi så mycket som om Paulus. I alla brev och i synnerhet breven till Galatien och Korint lämnar han uppgifter om sig själv, och Lukas använder halva Apg för att berätta om Paulus omvändelse och missionsresor. Kanske är den boken ägnad att ta aposteln i försvar i en pågående rättegång. Breven och Apg är inte helt samstämmiga, och det finns uppenbara luckor i Apg – resrutter och händelser, som Lukas troligen inte kände till. Ett rikt men mindre tillförlitligt legendmaterial berättar om tiden efter att han lämnat fångenskapen i Rom och om hans martyrdöd. Med stöd av breven och Apg kan man kronologiskt beskriva hans liv under c:a 30 år från omvändelsen till fångenskapen i Rom. Det finns två säkra hållpunkter för att bestämma vilka årtal det är fråga om. Från Damaskus måste Paulus efter omvändelsen fly undan kung Aretas IV, som regerade år 9- 40 e.Kr. Alltså måste Paulus ha blivit en kristen före år 40. Under sin 1,5 år långa vistelse i Korint blev Paulus anklagad inför Gallio, den romerske ståthållaren. Enligt säkra källor vet vi att denne var prokonsul över Grekland från midsommartid år 51 och ett år framåt. På bilden: ”Kronologi över Paulus och hans brev” kan du följa skeendet från tidigt 30-tal till mitten på 60-talet.

Även om Paulus som ung var samtida med Jesus, finns inga tecken på att de träffade varandra. När vi först möter honom är han en fanatisk förföljare till de kristna i tron att han måste försvara den judiska gudstron mot villfarelser. Själv säger han att han gjorde det ”i trohet mot judendomen”, men genom ”en uppenbarelse av Jesus Kristus”, som han likställer med apostlarnas möte med Jesus efter uppståndelsen. Lukas berättar på tre ställen i Apg om händelsen på vägen till Damaskus och påstår att Paulus både såg en syn och hörde Jesus tala till sig.

Paulus brev är i NT ordnade i storleksordning. Jag kommer att behandla dem i tidsordning – de äldsta först – och utifrån dessa beskriva **missionären** och **teologen** Paulus. Under antiken var det vanligt att författare och filosofer gav ut skrifter i brevform så kallade **epistlar**. Men Paulus brev är överlag inga epistlar utan riktiga brev i bemärkelsen **tillfällighetsskrivelser**. Alla brev har en bestämd person eller lokalförsamling som adressat. Paulus har en akut anledning att skriva. Han har fått frågor per brev eller bud, hört ett rykte, eller också har han ett eget ärende att framföra. Han befinner sig i en konkret situation och beskriver hur han själv har det för tillfället och hur förhållandena är hos brevens mottagare. När man läser och tolkar Paulus brev är det viktigt att ha i minnet att de verkligen är just tillfällighetsskrivelser d.v.s. riktar sig till bestämda personer i en speciell situation och ofta med tillspetsade formuleringar. Paulus hade nog inte tänkt sig att de skulle läsas världen över tusentals år senare, även om han ibland ber att man ska låta grannförsamlingar också ta del av brevet. Vi kan dra nyttiga lärdomar av att få ”tjuvläsa” hans brev, förutsatt att vi har i åtanke att många detaljer kan ha en till **situationen och tiden anpassad aktualitet**. Ju mer

man vet om detta desto bättre går det att urskilja vad som är ett budskap till oss i vår tid. Formuleringarna växlar från apostolisk myndighet till personliga åsikter och från ömsint vädjan till bitande ironi. Som brev författare är Paulus inte en isolerad tänkare, som sitter på sin kammare och filosoferar. Han är ständigt verksam, fullt upptagen som missionär, ”mitt i smeten”. Han stöter ständigt på nya problem och skaffar sig värdefulla erfarenheter ibland genom egna begångna misstag.

I breven till Thessalonike och Korinth möter vi **missionären Paulus**. I dem kan man se hur han efter hand utvecklas. Låt oss se lite på hans förutsättningar att bli en effektiv missionär. På grund av familjebakgrund och uppväxt var han **språkligt och kulturellt väl hemmastadd** i både den judiska och hellenistiska miljön. Han kände väl till samtida litteratur och filosofiska skolor. Hans genom födseln förvärvade **romerska medborgarskap** var honom till stor nytta på resorna och i kontakt med myndigheter. Han besatt okuvlig **energi**, orubbligt **kallelsemedvetande** och **apostoliskt självmedvetande**. Trots bräcklig hälsa (bl.a. synskadad) visar han **mod** och **oförvägenhet** gränsande till dödsförakt. Han har en säregen **förmåga att engagera** och sätta andra i arbete, och på varje plats upprättar han ett nätverk av **personliga relationer**, vilket märks i hans brevhälsningar. Tala om **team-work**! Hans resor vittnar om en genomtänkt **strategi**. Dels startar han alltid i synagogförsamlingarna, där han får kontakt med människor som vet något om de heliga skrifterna (GT), och dels inriktar han sig på de större städerna. Att han stannar längst i Korinth och Efesos är en strategisk bedömning. I likhet med de judiska skriftlärdade hade han ett profant yrke, som han **kunde försörja sig** på. Antika filosofer och även kringresande förkunnare förväntade sig att bli underhållna av sina lyssnare. Men Paulus satte en ära i att inte ta betalt. Ingen skulle kunna misstänka honom för att arbeta för egen vinning.

Breven till Thessaloniki är Paulus första – åtminstone de äldsta bevarade, skrivna år 51 f.Kr. från Korint. I tron att Jesu återkomst var omedelbart förestående hade galaterna slutat arbeta för sin försörjning. Paulus undervisar om Herrens dag – Kristi återkomst – och de dödas uppståndelse. Sedan förmanar till att överge hedniska seder, otukt och avguder, tjäna den sanne guden, älska varandra och framför allt leva lugnt och stilla och försörja sig själv genom att arbeta.

Tre år senare börjar hans brevväxling med Korint. Själv var han i Efesos. Korint var Greklands huvudstad och viktigaste handelsstad med upp emot en halv miljon invånare med ett rikt kulturutbud och stora idrottstävlingar. Det fanns två tempel åt läkekonstens gud Poseidon och kärleksgudinnan Afrodite, det senare med över tusen prostituerade tempeltärnor. Populära var olika mysteriekulter, där man genom orgier och framkallad extas sökte kontakt med det övernaturliga. För att förstå breven bör man ha i åtanke att Korint var vida beryktat för sin osedlighet. I ett och ett halvt års tid under år 51-52 hade Paulus verkat i Korint. Han börjar brevväxlingen med ett brev om kyrkotukt och får svar i ett brev med frågor. Båda

breven är borta. I 1 Kor, som skickas med Timoteus, svarar han på frågorna. Brevet, som tydligt riktar sig till nykristna, handlar om partimotsättningar, församlingstukt, tvister i församlingen, äktenskap och skilsmässa, blandäktenskap mellan troende och hedningar. Han undervisar om yttersta tiden, uppståndelsen och Kristi återkomst samt om den helige Ande och nådegåvorna. Två omdiskuterade uttalanden behöver förklaras. Det ena handlar om kvinnors frisy och medverkan offentligt. Han ville inte att kristna kvinnor skulle ha samma frisy som tempeltärnorna i Afroditetemplet, och i det andra fallet hade han att ta hänsyn till kvinnans ställning i Grekland. Tre exempel på samtida citat: "Den som kan lita på kvinnor kan också lita på tjuvar" (diktaren Hesiodos). "Tystnad är en kvinnas ära" (Aristoteles). "Skall jag också säga något om hur kvinnor bör leva, vill jag uttrycka det i en kort mening. Det blir er till stor ära om ni kan leva upp till de uppgifter som passar er natur, och det är en stor ära för en kvinna att det bland män talas så lite som möjligt om henne" (Perikles). Liksom slavar och utlänningar hade kvinnor inga politiska rättigheter. I ett samhälle med en sådan kvinnosyn kan man fråga sig, hur det skulle ha uppfattats utåt om kvinnorna fått tala offentligt. Principiellt anser Paulus "här är inte man eller kvinna, slav eller fri", men i praktiken är detta utopi. Tiden är kort! Evangeliseringen går före allt annat. Skulle inte Paulus bli glatt förvånad om han fick se hur kvinnans ställning förändrats, delvis till följd av det kristna budskapet? Detsamma gäller hans råd till omvända slavar. Att dessa får uppmaning att förbli slavar förvånar men måste ses mot bakgrund av samtida människosyn. Så här skrev den lärde Aristoteles om slavar i sin lära om Staten: "De som är olika andra människor som själen är olik kroppen och en människa olik ett vilt djur är enligt naturens ordning slavar. Sådana människor som har till uppgift att använda sin kropp och vilkas högsta förmåga yttrar sig just i detta. För dem är det bäst att behärskas som tamdjur. Ty av naturen är sådana bestämda till slavar som kan vara annans egendom och därför också är det, och som har så mycket förnuft att de kan uppfatta men inte så mycket att de kan tänka självständigt". Inom romarriket kan slavar ha utgjort ca 25 % av befolkningen. På slavmarknaden på ön Delos mellan Korinth och Efesos såldes upp till 10000 slavar på en dag. De flesta var krigsfångar. Att i den samhällssituationen försöka få slavar fria, insåg Paulus skulle stänga för all mission – det uppdrag som var överordnat allt annat. Hans undervisning om offerkött är inte aktuell för oss idag, men Paulus resonemang om personlig frihet och hänsynstagande till andras samvetsbetänklighet i olika avseenden är tillämpligt idag t.ex. när man talar om nykterhet. Paulus säger: **"Själv försöker jag rätta mig efter alla... för att de ska bli räddade"**.

Efter det brevet gör Paulus själv ett kort men misslyckat besök i Korint. Tillbaka i Efesos är han besviken och skriver vad han kallar ett "sorgebrev" (ej bevarat). Titus, som visat sig vara en skicklig diplomat, skickas med brevet och för att lugna stridigheterna i församlingen. När denne kommer tillbaka med lugnande rapporter, skriver Paulus 2 Kor (egentligen ett fjärde brev) från Makedonien. Det är det mest personliga av hans brev. Förutom ytterligare

undervisning om död och uppståndelse handlar brevet om Paulus själv, hans uppdrag, auktoritet och nit som apostel. Avslutningsvis tar han upp penninginsamlingen igen – en fortfarande användbar undervisning om kristet givande.

I breven till Galatien och Rom möter vi **teologen** Paulus. Teologi är läran om Gud – ett försök att förstå och i mänskliga ord formulera vem Gud är och vad han gjort. Eftersom kristendomen har sitt ursprung i Jesus – Guds son som blev människa – blir den kristna teologins uppgift att **tolka** vad hans liv, död och uppståndelse innebär. Dit hör också att **dra upp gränser** mellan den äkta kristustron och andra religiösa tankesystem. Det fanns stor risk i urkyrkan att kristustron skulle sugas upp och försvinna i judendomen eller i de hedniska religionerna. De nu aktuella breven är **en uppgörelse med judiskt tänkande**. Det är något av gudomligt ingripande i skeendet, att det redan årtiondena efter Jesu korsdöd fanns en person, som hade förmågan att uppfatta vad som skett och sedan formulera sina tankar i ord. I sekler har Paulus undervisning varit vägledande. och än idag har den förmåga att fånga våra tankar och sinnen. Tack vare Paulus blev inte kristendomen en sekt inom judendomen. Vilka förutsättningar hade Paulus att bli kristendomens första teolog?

Han var **jude** av god härstamning – Benjamins stam. Som alla utlandsjudar fick han från födelsen två namn; det hebreiska Saul och det latinska Paulus (den lille). Trots att han föddes i det hedniska Tarsos, växte han upp i en rent **judisk miljö** – i de judiska kvarteren med synagogan som både andligt och kulturellt centrum. Undervisningen fick han i **synagogan**. Han kunde både tala och läsa **hebreiska** vid sidan av vardagsspråket grekiska. Från 12 års ålder var han skyldig att **hålla hela Lagen**. Han var tydligen intresserad av de heliga skrifterna och ville bli **skriftlärd**, rabbin. Därför begav han sig till Jerusalem för att studera. Vi vet att hans lärare var den högt aktade Gamaliel. Undervisningen bestod i att genom frågor och svar tolka skrifterna. Den rätta betydelsen av Lagen ansåg man var formulerad i den muntliga lagen eller **de äldstes stadgar**, som en rabbin måste kunna utantill. Hans familj var **medlemmar i fariséernas parti**, som på djupaste allvar gick in för att följa alla Lagens bestämmelser. Paulus kunde säga att han ifråga om rättfärdighet efter Lagen varit **”en oförvitlig man”**. (Fil.3:6). Hans uppriktiga iver att leva rätt som jude hade gjort honom till en förföljare av de kristna, ja en **fiende till Kristus**. Sedan han mött den uppståndne Kristus i en **uppenbarelse** utanför Damaskus blev han **en kristustroende** och lärde sig med samma iver allt ur den muntliga traditionen om Jesus. I breven som vi nu ska läsa ser vi honom brottas med de olika bitarna - Guds egendomsfolk Israel, Gudsförbundet genom Lagen och omskärelsen, messiaslöftena, kristusgärningen och den kristna församlingen som det nya gudsfolket – för att få det frälsningshistoriska puzzle att gå ihop. Frågan är om någon utan hans utbildnings- och erfarenhetsbakgrund hade gått iland med den uppgiften. **När han ger sig in i en uppgörelse med judendomen, vet han vad han talar om.**

Breven till Galatien och Rom skrevs under tredje missionsresan, det första under vistelsen i Efesos (53 – 55) och det andra från Makedonien (vintern 55 – 56), strax innan han reste till Jerusalem och hamnade i fångenskap. **Galaterbrevet** skrevs som de flesta breven på förekommen anledning och i brådska. Det utgjorde sedan utkast för den noggrannare avhandling av samma ämne som romarbrevet innehåller. Gal. 2:15–16 anger temat för utläggningarna i Rom. 1 - 5, liksom Rom. 6 – 8:11 utvecklar påståendet i Gal. 2:19–20.

Till galaterna hade kommit **judaister**, som dels påstått att Paulus av de ledande i Jerusalem betraktades som en falsk apostel och dels förkunnat att de måste **omskäras och lyda Lagen** för att få tillhöra Gudsfolket. Galaterna hade tagit intryck, även om de inte ännu låtit omskära sig. Paulus blir så upprörd, att han inte får tid med de annars obligatoriska uppmuntrans- och tacksägelsefraserna, och brevet slutar med ett varningsrop i stället för sluthälsning. Det är skärpa och lidelse i tonen, när han försvarar det **lagfria evangeliet** mot judaismen.

Brevet till Rom. Under den långa vistelsen i Efesos börjar Paulus planera för ännu längre resor (Apg. 19:21). Lite senare skriver han till de kristna i Rom för att berätta, att han ska komma dit (1:10). Egentligen avser han att **resa till Spanien**, men på vägen dit vill han **hälsa på i Rom**. Brevet utformar sig till en presentation av det evangelium, som han förkunnar. Så blir brevet det minst privata och **mest teologiska av alla brev**. Som läroskrift har **romarbrevet** fått en oerhörd betydelse i hela den kristna kyrkan. Det utgjorde t.ex. grunden för Luthers reformationsinsats.

1:1 – 3:20. Efter en ovanligt högtidlig och formell inledning och hälsning presenteras ämnet för brevet, **rättfärdighet genom tro**, motsatsen till den rättfärdighet som människan försöker erövra genom egna gärningar. Alla - **både judar och hedningar - står som syndare inför Gud**. Lagen kan inte rädda från domen, den bara gör synden synlig.

3:21 – 4:25. ”Men NU har Gud uppenbarat en rättfärdighet, som inte beror av lagen ... en **rättfärdighet från Gud** genom tron på Jesus Kristus, för ALLA som tror”. Trosrättfärdigheten fanns före Lagen. Oomskuren och utan lag räknades **Abraham** rättfärdig, därför att han trodde på löftena. Därmed är han stamfader inte bara för judarna utan också för alla som blir rättfärdiga genom tron.

Kap. 5 – 8 (brevets huvuddel): **Vad innebär trosrättfärdigheten?** Vi har ”frid med Gud”(5:1). Före Kristus vilade hotet av Guds vrede över hela mänskligheten på grund av synden. Nu har försoning skapats, och vägen mellan människan och Gud står öppen. Men trosrättfärdigheten är inte bara en filosofi eller lära. Det är en **livsgemenskap med Kristus**. Den både illustreras och upplevs i dopet, som att dö, begravas och uppstå tillsammans med Kristus. Den som döpts är **fri från vredesdomen, Lagens krav och från döden..** Att man lever under nåden innebär inte att man har dispens från sedliga krav. Fria från Lagens krav **lyder vi Gud på ett nytt sätt i Andens kraft**. För Paulus leder det kristna livet inte automatiskt till **perfektionism**. Man äger det nya livet som **en**

möjlighet. Anden kommer de troende till hjälp, och **ingenting kan skilja dem från Guds kärlek i Kristus Jesus.**

Kap. 9 – 11 handlar om det **judiska folkets situation.** Paulus är bekymrad över att flertalet judar förkastat Kristus. Ja, han är t.o.m. beredd att gå till förtappelsen om det kunde hjälpa dem (9:3). Profeterna talade om en "rest", som skulle räddas. Han menar att är de judar som omfattat kristendomen. Men i förlitande på Guds "outrannsakliga vägar" hoppas och tror han, att det ska beredas en utväg också för resten av egendomsfolket.

Kap 12 – 15 ägnas åt förmaningar och undervisning om en **kristen vandel.** Paulus syn på **överheten** har ifrågasatts. Paulus verkar se romerska staten och dess rättsväsende som en garanti för lag och ordning insatt av Gud för att evangeliet ska hinna spridas över hela världen. Uppror mot rättsordningen och sociala mönster skulle bara försvåra eller rent av omöjliggöra det som stod högst i angelägenhetsgrad – att förkunna evangelium. Det här är innan förföljelsen av de kristna har börjat har börjat just i Rom. Sett ur vårt perspektiv bör Paulus undervisning balanseras med orden i Apg. 5:29 "Man måste lyda Gud mer än människor".

Kap 16. Romarbrevets avslutning förbryllar. Brevet har ett naturligt slut i och med kap.15, om man tänker på att det vänder sig till för Paulus okända människor. I sista kapitlets hälsningar har vi den längsta uppräkningslista av namn, som förekommer i något brev. Bland namnen finns Prisca och Aquila, som vi vet fanns i Efesos vid den här tiden och även senare enligt 2 Tim. En del forskare menar, att Paulus själv låtit göra en avskrift av romarbrevet för Efesos räkning, där han tillfogat hälsningarna i kap 16. Den "syster Foibe" (16:1), som Paulus rekommenderar med "ett gott ord", fungerar i så fall som budbärare till Efesos och inte till Rom. Det verkar också troligt, eftersom hon har sin tjänst i Korinths östra hamnstad Kenchreai. Tertius (16:22) kan mycket väl vara skrivare för både original och kopia. Uppmaningen i 16:17-20 skulle också passa bättre in på Efesos än Rom. Lovprisningen i 16:25-27 förekommer i en annan handskrift som avslutning av kapitel 15, vilket också talar för **att originalet slutat där.**